

Prirodno-matematički fakultet
Društvo matematičara i fizičara Crne Gore

OLIMPIJADA ZNANJA 2022.

Zadaci iz HEMIJE
za III razred srednje škole

Uputstvo za takmičare:

- Predviđeno vrijeme za izradu testa je 120 minuta.
- Odgovori se moraju pisati isključivo plavom ili crnom hemijskom olovkom. Odgovori napisani grafitnom olovkom neće se uzimati u obzir pri bodovanju.
- Postupak i rješenje moraju biti jasno označeni brojem zadatka. Neoznačeni odgovori i rješenja neće biti pregledani i bodovani.
- Pisanje više odgovora, od kojih je jedan tačan, a drugi netačan, neće se bodovati.
- Nepregledni i nečitko napisani odgovori neće biti pregledani.
- Dozvoljena je upotreba kalkulatora (digitrona), dok nije dopuštena upotreba tablice Periodnog sistema elemenata.
- Za vrijeme rada nije dopuštena upotreba mobilnih telefona, niti napuštanje prostorije u kojoj se odžava takmičenje.

Želimo Vam uspješan rad!

Šifra takmičara:

Komisija:

MAKSIMALAN BROJ POENA	BROJ OSTVARENIH POENA TAKMIČARA:
100	

Podgorica, 15. maj 2022.

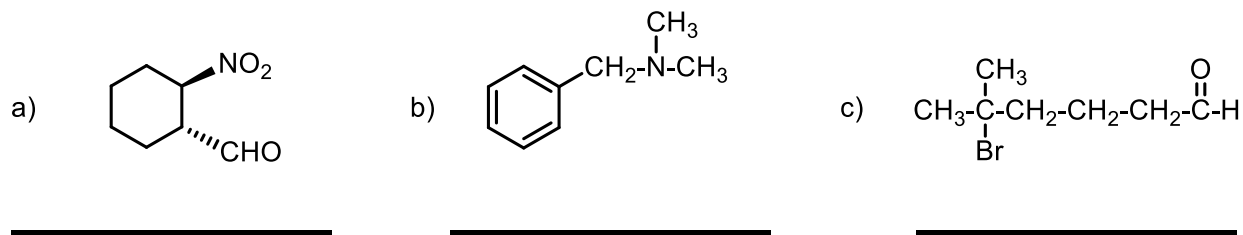

1. Nepoznata zasićena karboksilna kiselina je čvrsta kristalna supstanca, rastvorna u vodi. Zagrijavanjem, iz jednog molekula kiseline nastaje jedan molekul vode, pri čemu se ne vrši dekarboksilacija. Za potpunu neutralizaciju određene zapremine vodenog rastvora kiseline utrošeno je 200.00 cm³ rastvora kalijum-hidroksida, količinske koncentracije 1,0 $\frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$. Tom prilikom dobijeno je 19,4 g soli. Napisati naziv nepoznate karboksilne kiseline, kao i jednačinu reakcije njenog zagrijavanja. $M(\text{C})=12.0 \text{ g/mol}$; $M(\text{O})=16.0 \text{ g/mol}$; $M(\text{K})=39.0 \text{ g/mol}$; $M(\text{H})=1.0 \text{ g/mol}$.

(10)

2. Imenovati sljedeća organska jedinjenja primjenom pravila IUPAC-ove nomenklature:

(6)

3. Kako biste, polazeći od 2-propanola, sintetisali propanon, uz uslov da reakciona sekvenca obuhvati više od jedne sintetičke transformacije.

(4)

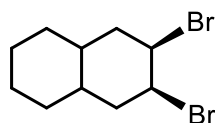
4. Iz jednog insekta je izolovan feromon **A**, koji ima molekulsku formulu $C_{23}H_{46}$. Ozonolizom feromona nastaju dva jedinjenja, **B** i **C**, koja u reakciji sa vodenim rastvorom kalijum-permanganata grade dvije karboksilne kiseline: jedinjenje **B** daje tetradekansku kiselinu, dok oksidacijom jedinjenja **C** nastaje nonanska kiselina. Napisati strukturne formule jedinjenja **A**, **B** i **C**.

(6)

A	
B	
C	

5. U dvije epruvete nalaze se nitrobenzen i aminobenzen. Kako biste najjednostavnije razlikovali ova dva organska jedinjenja? (2)

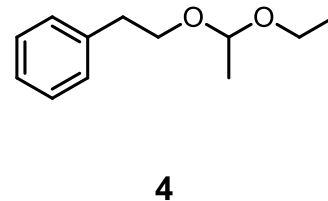
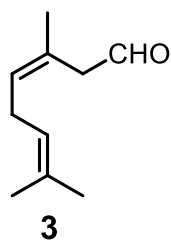
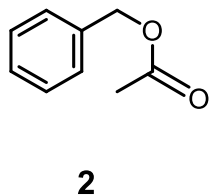
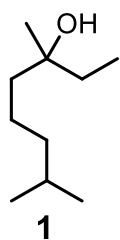
6. Napisati sve proizvode, koji se mogu dobiti u reakciji *cis*-1,2-dibromdekalina (čija je strukturna formula prikazana ispod) sa koncentrovanim vodenim rastvorom natrijum-hidroksida, dodatim u višku i uz zagrijavanje.

(6)

7. Perjodna kiselina (HIO_5) je bijela kristalna higroskopna supstanca koja spada u grupu jakih oksidacionih sredstava. Jedna od njenih primjena u organskoj analizi jeste određivanje sastava monosaharida (polihidroksilnih aldehida ili ketona), budući da ima osobinu da raskida C-C veze, koje za sebe vezuju kiseonične funkcionalne grupe. Tako, nađeno je da svaka aldehidna i sekundarna hidroksilna grupa nekog polihidroksilnog karbonilnog jedinjenja oksidacijom sa perjodnom kiselinom gradi metansku kiselinu, primarna hidroksilna grupa gradi metanal, dok se keto-grupa sa ovom kiselinom oksiduje do CO_2 . Znajući to, napisati strukturnu formulu nepoznatog organskog jedinjenja, ukoliko je poznato da je njegovom oksidacijom sa HIO_5 dobijeno 5 mol metanske kiseline i 1 mol metanala. Nepoznato organsko jedinjenje može da adira ukupno 1 mol gasovitog vodonika u prisustvu odgovarajućeg katalizatora. (4)

8. Prirodna organska jedinjenja koja imaju prijatne mirise koriste se kao dodaci prilikom proizvodnje hemikalija za kućnu upotrebu. Date su strukturne formule četiri prirodne organske supstance (obilježene brojevima **1-4**), koje bi potencijalno mogle naći primjenu za ove namjene.

Koje od njih nijesu pogodne kao dodaci prilikom proizvodnje detergenata za pranje rublja i zbog čega (vodeni rastvor detergenta ima pH-vrijednosti između 11 i 12)?

(4)

9. Nacrtati strukturne formule svih mogućih geometrijskih izomera 2,4-heksadiena.

(4)

10. Na lijevoj strani su data odgovarajuća tvrđenja. Na desnoj strani zaokružiti oznaku **T** za tačnu tvrdnju odnosno oznaku **N** za netačnu tvrdnju:

a)	Optički aktivna jedinjenja sadrže samo jedan hiralan ugljenikov atom.	T	N
b)	Enantiomeri imaju iste gustine.	T	N
c)	Diastereoizomeri se ne odnose kao predmet i njegov lik u ogledalu.	T	N
a)	Uređaj za određivanje vrijednosti ugla obrtanja ravni polarizovane svjetlosti se zove polarizator.	T	N
e)	Molekul sa 4 asimetrična C-atoma ima 16 stereoizomera.	T	N
f)	Racemska smješa predstavlja smješu jednakih količina diastereoizomera.	T	N

(6)

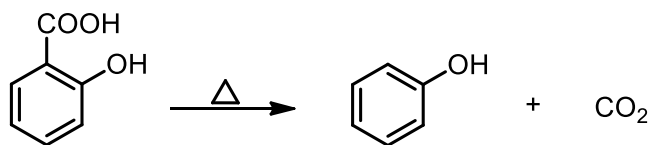
11. Nitro-jedinjenja su najčešće veoma eksplozivna i prilikom njihove eksplozije se, pored uobičajenih gasovitih proizvoda potpunog sagorijevanja organskih supstanci, dobija i azot. Kolika je ukupna zapremina gasne smješe, koja nastaje eksplozijom 1.0 g najjednostavnijeg organskog nitro-jedinjenja? $M(C)=12.0$ g/mol; $M(O)=16.0$ g/mol; $M(N)=14.0$ g/mol; $M(H)=1.0$ g/mol.

(8)

12. Navesti tri međusobno različita načina, pomoću kojih je moguće dobiti 2-hlor-2-metilpropan (*terc*-butil-hlorid).

(6)

13. Data je reakcija laboratorijskog dobijanja fenola:

Navedena reakcija spada u reakcije (*zaokružiti tačan odgovor*):

- a) hidrogenizacije;
- b) hidratacije;
- c) alkalne hidrolize;
- d) kisele hidrolize;
- e) neutralizacije;
- f) dekarboksilacije.

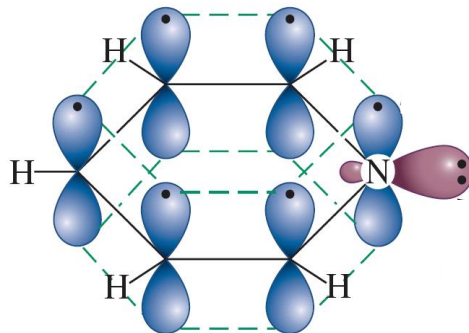
(2)

14. Tačka topljenja benzojeve kiseline iznosi 122.3 °C, *o*-hidroksibenzojeve (salicilne) je 158.6 °C, dok se *p*-hidroksibenzojeva kiselina topi na 214.5 °C. Kojim fenomenom se može objasniti ovakav trend vrijednosti tački topljenja?

(2)

15. Na sljedećoj slici predstavljena je struktura jednog organskog molekula:

Dopuniti sljedeće rečenice pojmovima koji nedostaju.

- Na slici je predstavljena struktura molekula koji se naziva _____.
- Vrsta hibridizacije koja je zastupljena u ovom molekulu je _____-hibridizacija.
- Ugao koji je karakterističan za ovaj tip hibridizacije je _____°.
- Navedeni molekul pripada klasi _____.

(4)

16. Koliko dm^3 amonijaka (mjereno pri normalnim uslovima) je potrebno uvesti u rastvor, koji sadrži 21.6 g butanona, u cilju dobijanja odgovarajućeg proizvoda?

$M(\text{C})=12.0 \text{ g/mol}$; $M(\text{O})=16.0 \text{ g/mol}$; $M(\text{N})=14.0 \text{ g/mol}$; $M(\text{H})=1.0 \text{ g/mol}$.

(4)

17. Napisati jednačinu hemijske reakcije 2-brompropana sa:

a) natrijumom;

b) magnezijumom u apsolutnom etru.

Napisati nazive ove dvije reakcije.

(6)

18. U reakciji 2,2-propanditiola (2,2-dimerkaptopropana) sa vodenim rastvorom vodonik-peroksida, gradi se organsko jedinjenje **A** (1 mol ditiola gradi 1 mol jedinjenja **A**). Jedinjenje **A** ne reaguje sa razblaženim rastvorom natrijum-hidroksida niti sa rastvorom srebro-nitrata. Napisati jednačinu reakcije oksidacije 2,2-propanditiola i navesti u koju klasu jedinjenja spada proizvod **A**.

(5)

19. Napisati strukturne formule organskih kiselina, ukoliko su dati nazivi njihovih soli.

Malati	Citrati	Tartarati	Ftalati

(8)

20. Napisati jednačinu reakcije dietil-amina (*N*-etiletanamina) sa smješom natrijum-nitrita i hloridne kiseline i odrediti klasu kojoj dobijeno jedinjenje pripada.

(3)